

Sanatta Kanguru ve Osmanlı Dönemi Çanakkale Seramiklerinde Görülen Kanguru Biçimli Bibloların Araştırılması

Azize Melek Önder

Öz

Osmanlı imparatorluğunun 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar uzanan geniş zaman diliminde üretildiği bilinen seramik, farklı merkezlerin varlığı sebebiyle günümüze kadar gelebilmiştir. Bu merkezlerin en önemlilerinden olan İznik, Kütahya ve Çanakkale, Osmanlı devletinin kurulmasından yıkımına kadar olan sürenin tamamını eksiksiz bir şekilde doldurmaktadır. 16-17 yüzyıllarda Osmanlı döneminde üretilen seramikler gerek teknik, gerekse sanatsal yönlerden en mükemmel çağını yaşamıştır. İznik bu dönemde seramik üretim merkezi olmuştur. 17. yüzyıldan itibaren renk ve sirlarda başlayan olumsuz değişimler, zamanla kalitesinin düştüğü, 18. yüzyılda ise tamamen gerilemeye başladığı görülmüştür. İznik'ten ayrı üretim yapan Kütahya bu dönemde önemli seramik merkezi olarak öne çıkmaktadır. 17-20. yüzyıllar arasında Çanakkale, Kütahya seramikleri ile birlikte üretim yapan bir diğer merkez olarak bilinmektedir. Kütahya'da seramik üretimini durması ile birlikte Çanakkale seramikleri önem kazanmıştır. Çanakkale'de üretilen birçok kapalı (küp, kavanoz, sürahi. v.b.) ve açık (tabak, kâse. v.b.) formlu seramik bulunmaktadır. Bu tip seramiklerin haricinde biblo olarak isimlendirilen hayvansal biçimli kaplara da rastlanmıştır. Bibloların arasında en dikkat çeken hayvansal biçimli kaplar arasında "kanguru" olarak isimlendirdiğimiz formlar bulunmaktadır. Türk sanatında yer almayan kanguru biçimlerinin birden bire Çanakkale seramiklerinde görülmesi ve araştırmacılar tarafından ele alınmaması sebebiyle araştırma amacımızı oluşturmuştur.

Bu çalışma, yaşam alanı Avustralya olan kanguruların dünya sanatında görülmeye başladığı zaman aralığını belirleyebilmek ve Osmanlı döneminin önemli seramik merkezlerinden birisi olan Çanakkale'de görülen Kanguru biçimli bibloların kimlerden, nerelerden etkilenecek seramik biblo haline getirildiklerini tespit edebilmek amacıyla taşımaktadır. Bu konu da yapılan çalışmalara bakıldığında Çanakkale seramikleri konusunda genel bir bilgi verildiği görülmektedir. Kaynaklarda, çalışılan bu konu hakkında detaylı bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kanguru • Osmanlı Dönemi • Çanakkale • Seramik • Biblo

The Kangaroo in Art – An Investigation of the Kangaroo-Formed Bibelots in Çanakkale Ceramics in the Ottoman Period

Abstract

Pottery, which is known to have been produced over a long period of time from the 15th century to the beginning of the 20th century, has survived to the present day due to the existence of specific production centers. A few of the most important of these centers, İznik, Kütahya and Çanakkale completely fill the time period from the establishment of the Ottoman state to its demise. The ceramics produced during Ottoman period in the 16th and 17th centuries had their greatest times not only in technical aspects but also artistic aspects. İznik became the center of ceramic production in this period. From the 17th century onwards, negative changes in colors and glazes were observed. Improvements in quality decreased over time, and in the 18th century began to decline completely. Kütahya, which produces separately from İznik,

* **Sorumlu Yazar:** Azize Melek Önder (Dr. Öğr. Üyesi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü, Konya, Türkiye. Eposta: aonder@konya.edu.tr ORCID: 0000-0001-6972-7572

Atf: ONDER, Azize Melek, "Sanatta Kanguru ve Osmanlı Dönemi Çanakkale Seramiklerinde Görülen Kanguru Biçimli Bibloların Araştırılması", *Art-Sanat*, 12(Temmuz 2019), s. 369-384. <https://doi.org/10.26650/artsanat.2019.12.0006>

stands out as an important ceramic center in this period. Between the 17th and 20th centuries, Çanakkale was known as another center of production alongside Kütahya ceramics. With the decline of ceramic production in Kütahya, Çanakkale ceramics gained importance. There were many closed (cube, jar, jug, etc.) and open (plate, bowl etc.) ceramics produced in Çanakkale. In addition to these types of ceramics, animal shaped vessels called trinkets were found. Among the most noteworthy animal-shaped vessels are those forms that we call “kangaroo”. Given that these kangaroo forms (which are not typically rendered in Turkish art) appeared so suddenly in Çanakkale ceramics and these forms haven’t previously been researched, this has formed the basis of our research.

The first aim of this study is to pinpoint the timeline in which the kangroos, whose habitta is Australia, emerged in the world art. Furthermore, it was aimed to determine from who and from where they were affected in the process in which kangaroo shaped figurines seen in Çanakkale, which is one of the important ceramic centers of the Ottoman period, were turned into ceramic figurines. When we look at previous studies on this subject, we can see that only general information is given about Çanakkale ceramics and that there is no detailed information available regarding this subject in scientific sources.

Keywords

Kangaroo • Ottoman Period • Çanakkale • Ceramic • Trinket

Extended Summary

Pottery, which is known to have been produced over a long period of time from the 15th century to the beginning of the 20th century, has survived to the present day due to the existence of specific production centers. A few of the most important of these centers, İznik, Kütahya and Çanakkale completely fill the time period from the establishment of the Ottoman state to its demise.. The ceramics produced during Ottoman period in the 16th and 17th centuries had their greatest times not only in technical aspects but also artistic aspects. Iznik became the center of ceramic production in this period. From the 17th century onwards, negative changes in colors and glazes were observed. Improvements in quality decreased over time, and in the 18th century began to decline completely. Kütahya, which produces separately from İznik, stands out as an important ceramic center in this period. Between the 17th and 20th centuries, Çanakkale was known as another center of production alongside Kütahya ceramics. With the decline of ceramic production in Kütahya, Çanakkale ceramics gained importance. There were many closed (cube, jar, jug, etc.) and open (plate, bowl etc.) ceramics produced in Çanakkale. In addition to these types of ceramics, animal shaped vessels called trinkets were found. Among the most noteworthy animal-shaped vessels are those forms that we call “kangaroo”. Given that these kangaroo forms (which are not typically rendered in Turkish art) appeared so suddenly in Çanakkale ceramics and these forms haven’t previously been researched, this has formed the basis of our research.

As a result of new research, the point when ceramic art production began was discovered in Çanakkale. Ceramics produced here date back to the 14th century. The development of Çanakkale ceramics and the ceramic centers of the Ottoman period (İznik-Kütahya) show a parallel artistic development. As a result of surveys carried

out in Akköy in the Ezine district of Çanakkale, ceramic pieces from the 14th century have been included in the study as proof of this finding.

The most important features that distinguish Çanakkale ceramics from other ceramics are the presence of figurative examples and the presence of different containers made with interesting applications. Among these examples, animal-shaped figurines are also found. Among the animal shaped figurines, examples of lion, horse, camel, deer, kangaroo, turtle, dog and bird shaped forms are familiar. The lion, horse, camel, deer, turtle, dog and bird forms used in these figurines are expected in Çanakkale ceramics since they are directly related to Turkish culture. According to research, Kangaroo shaped figurines samples had not been found in Turkish art. That is, until a group of figurine samples seen in Çanakkale ceramics refuted this thesis.

The kangaroo can be described as a long-tailed, mouse-like creature that lives on the Australian continent. It is known that the Kangaroo was first introduced to world literature by Lieutenant James Cook in 1770. Later, in 1820, another captain, Phillip K. King, used the name “mee-nuah” “for kangaroo”, but this name has been forgotten. Besides the fact that kangaroos are the only large animals that can jump, they are one of the larger marsupials in the Macropodidae family. Their length is more than 1.5 meters - the most noticeable limb of the kangaroos being their tail, which is approximately 1 meter in length. Kangaroos are animals that can jump, but they can't jump backwards. While their average life expectancy is 4-6 years, some are known to have lived up to 23 years.

After the British discovery of Australia, it can be assumed that the kangaroos were known to the world. The first kangaroo depiction was attributed to George Stubbs (1724-1806, England), known for his oil painting “Kongouro from New Holland”. This painting was the first time that animals from the Australian continent were imported into Western art, and this was after Lieutenant James Cook's first journey of discovery. Moreover, it is known that the figure of the kangaroo in the first state coat of arms of Australia was inspired by the painting of Stubbs.

The kangaroo shaped figurines seen in the Çanakkale Ceramics are placed on a circle-shaped base, shaped in three-dimensional stylized forms. There are two legs on the front of the body. There is a long and curved tipped tail behind the body. A round opening is seen in the upper part of the tail. The kangaroo's head is oval-shaped and has two long ears on the sides, a knob on its head. A small rosette in relief is attached to the middle of the chest. Seven kangaroo shaped figurines were found in this style. All of these figurines belong to the co Suna İnan Kıraç Foundation collection and are exhibited at the Kaleiçi Museum in Antalya. Within the scope of this research, many domestic and foreign museum inventories were scanned, and related resources such as books, encyclopedias, articles, theses, journals, etc. were analysed. However, apart

from the seven kangaroo shaped figurines found in the Kaleiçi Museum in Antalya, no other examples were found.

The first aim of this study is to pinpoint the timeline in which the kangroos, whose habitta is Australia, emerged in the world art. Furthermore, it was aimed to determine from who and from where they were affected in the process in which kangaroo shaped figurines seen in Çanakkale, which is one of the important ceramic centers of the Ottoman period, were turned into ceramic figurines. When we look at previous studies on this subject, we can see that only general information is given regarding Çanakkale ceramics. There is no detailed information relating to this subject in scientific sources.

Giriş

Kanguru, Avustralya olarak bilinen kıtada yaşayan, iki ayağı üzerinde durabilen uzun kuyruklu, fareye benzeyen bir canlı olarak tanımlanabilir. Kangurular dünya literatürlerine ilk olarak 1770 yılında Teğmen James Cook tarafından tanıtılmıştır.¹ 1820 yılında başka bir kaptan Phillip K. King kanguru için “mee-nuah” ismini kullanmış, ancak bu isim unutulmuştur.² Kangurular zıplayabilen tek büyük hayvan olmalarının yanında keseliler familyasına mensup oldukları bilinmektedir.³ Boyları yaklaşık olarak 1,5 metreyi geçkindir. Kanguruların en dikkat çeken uzvu kuyruklarıdır. Kuyruk uzunlukları yaklaşık 1 metredir. Kangurular zıplayabilen hayvanlardır ancak geriye doğru zıplama özellikleri yoktur. Ortalama yaşam süreleri 4-6 yıldır bazen 23 yıla kadar çıktığı bilinmektedir.⁴

Kanguru Avusturalya kıtasında yaşayan ender hayvan türlerinden birisidir. Bu hayvan İngilizlerin Avusturalya’yı keşfetmesinden sonra dünyada tanınmaya başladığı varsayılabilir. “*New Holland’tan Kongouro*” isimli yağlıboya çalışmasıyla bilinen ilk kanguru tasviri George Stubbs’a (1724-1806, İngiltere) aittir (G. 1). Bu tablo Avusturalya kıtasına özgü hayvanları ilk kez Batı sanatına aktarmış ve Teğmen James Cook’un ilk keşif yolculuğundan sonra yapılmıştır.⁵ Aynı zamanda Avustralya’nın ilk devlet armasında yer alan kanguru figürünün Stubbs’ın resmine esinlenilerek yapılmış olduğu bilinmektedir.⁶

G. 1. New Holland’tan Kangouro, 1772, George Stubbs, Yağlı boya, 60,5 X 71,5 cm, National Maritime Museum, Greenwich, London (<https://tr.pinterest.com/pin/519391769507019837/> Erişim Tarihi: 10.05.2019)

- 1 <https://www.nla.gov.au/sites/default/files/jamescook.pdf> Erişim tarihi: 10.05.2019, s. 30-32.
- 2 “Word Histories and Mysteries” https://kupdf.net/download/0618454500-word-histories-b_5af6d49ae2b6f59d28727ac2_pdf Erişim Tarihi: 10.05.2019, s. 152-153
- 3 http://www.nationalgeographic.com.tr/makale/subat_2019/kanguru-tartismasi/3990 Erişim Tarihi: 24.04.2019
- 4 <https://www.nla.gov.au/sites/default/files/jamescook.pdf> Erişim tarihi: 10.05.2019, s.32
- 5 <https://www.nla.gov.au/sites/default/files/jamescook.pdf> Erişim tarihi: 10.05.2019, s.26
- 6 <https://www.abc.net.au/news/2013-11-07/uk-national-gallery-australia-stubbs-cook-oil-paintings-dingo/5075580> Erişim Tarihi: 24.04.2019

George Stubbs, yaklaşık 1779 yıllarında kanguru çizimlerine “*The Kangaroo*” ismini koyduğu gravür tekniği ile yapılan eseri ile bu hayvanı tanıtmaya devam etmiştir (G. 2). Kanguru bir gravür baskı kitap olan “*History of the Earth and Animated Nature*” adlı eserin içerisinde yer almaktadır.⁷

G. 2. The Kangaroo, Yaklaşık 1779, George Stubbs, British Museum, Londra (https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?assetId=899114001&objectId=3313884&partId=1 Erişim Tarihi: 01.12.2018).

1881 yılında Abdul Cigarettes tarafından yayınlanan dünya serisi hayvanların (T180) bulunduğu kartların içerisinde ilk defa “Large Gray Kangaroo (*Büyük Gri Kanguru*)” olarak isimlendirilen kartın varlığı artık kanguru ismi ile anılan hayvanın dünyaya tanıtmaya başlamasına bir örnek teşkil etmektedir (G. 3).⁸

⁷ https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?assetId=899114001&objectId=3313884&partId=1 Erişim Tarihi: 01.12.2018.

⁸ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/631324?searchField=All&sortBy=relevance&ft=kangaroo&offset=0&rpp=40&pos=6> Erişim Tarihi: 02.12.2018.

G. 3. Large Gray Kangaroo, 1881, Abdul Cigarettes tarafından verilen kart (<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/631324?searchField=All&sortBy=relevance&ft=kangaroo&offset=0&rpp=40&pos=6> Erişim Tarihi: 02.12.2018).

G. 4. Duvar Kâğıdı, 1887, Victoria and Albert Museum (<http://collections.vam.ac.uk/item/O17882/queen-victorias-golden-jubilee-wallpaper-f-scott-son> Erişim Tarihi:01.11.2018).

Kanguru İngiltere'nin Avustralya'yı keşfetmesinden sonra sadece resim ya da gravür gibi alanlarla sınırlı kalmamış duvar kâğıtlarından üç boyutlu heykellere kadar her alanda tasvir edilmiştir (G. 4-5). İngiltere'de 19. yüzyılın sonlarına doğru duvar kâğıtları, hem evlerde hem de kamu binalarında tüm sınıflar tarafından yaygın bir

şekilde kullanılmıştır. Resim 4’deki duvar kâğıdı Kraliçe Victoria’nın Altın Jübile’yi 1887’de, saltanatının ellinci yılında kutlamak için tasarlanmıştır. Tasarım, daha sonra İngiliz İmparatorluğu’nun bir parçası olan Hindistan, Kanada, Avustralya ve Cape Colony (bugünkü Güney Afrika’nın bir parçası) temsilleri ile çevrili Kraliçe’nin bir portresini göstermektedir.⁹

G. 5. Heykel, Otto Pils 1876-1934, Victoria and Albert Museum (<http://collections.vam.ac.uk/item/O1324263/photograph-pils-otto/> Erişim Tarihi: 01.11.2018).

Çanakkale Seramikleri ve Kanguru Biçimli Biblolar

Çanakkale seramiklerinin tarihi geçmişine bakıldığında 14. yüzyıla kadar inen ve Osmanlı dönemi seramiklerinin diğer iki önemli merkezi (İznik-Kütahya) ile paralel bir seramikçiliğin varlığı bilinmektedir.¹⁰ Çanakkale’nin Ezine ilçesine bağlı Akköy’de yapılan yüzey araştırmaları sonucunda 14. yüzyıla ait seramik parçalar tespit edilmiştir.¹¹ Bununla birlikte Mükerrerem Paker’in, Çanakkale’de Beylikler devrinde seramik atölyelerinin bulunması gerektiği¹² konusunda yapmış olduğu tespit sonrasında Prof. Dr. Aşkıdıl Akarca; Akköy’ün bilhassa “Milet işi” tekniğinde yapılan seramikleri bilim dünyasına duyurmuştur.¹³

9 <http://collections.vam.ac.uk/item/O17882/queen-victorias-golden-jubilee-wallpaper-f-scott-son>
Erişim Tarihi:01.11.2018.

10 Ali Osman Uysal, **Çanakkale Değerleri Envanteri**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, No: 94, Çanakkale, 2009, s.9.

11 Ali Osman Uysal, “Ezine-Akköy’de Tarihi Anıtlar ve Seramikçilik”, **Ezine Değerler Sempozyumu**, Çanakkale Onsekiz Mart Yayınları, No:86, 29-30 Ağustos 2008, Çanakkale, s. 8; Mehmet Fatih Karagül, “Çanakkale ve Midilli Adası Arası Seramik Öyküsü”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı**, Yıl:11, Bahar 2013, S. 14, s. 87.

12 Mükerrerem Paker, “Anadolu Beylikler Devri Keramik Sanatı”, **Sanat Tarihi Yıllığı**, I, 1965, s. 157.

13 Ali Osman Uysal, “Ezine-Akköy’de Tarihi Anıtlar ve Seramikçilik” **Ezine Değerler Sempozyumu**, Çanakkale Onsekiz Mart Yayınları, No:86, 29-30 Ağustos 2008, Çanakkale, s. 2.

Akköy'ün seramiklerinden ilk defa söz eden Mehmed Ziya; köy hakkındaki diğer bilgileri verirken “...*Esasen bu Cami'nin bulunduğu yerde bir köy varmış ki, ahalisi çanak çömlek imâliyle te'min-i muâşeret ederlermiş. Fakat koleranın zuhûru üzerine halk şuraya buraya ve ez-cümle şimdiki Çanak kal'aya gitmişlerdir. Demek ki Çanak kal'ada çanak çömlek imâli bu köyden giden çanakçıların yerleşmesinden sonradır. Ak köyde el-yevm çanak çömlek imâl edilirse de, bildiğimiz gördüğümüz büyük yogurt destileri yapılmaktadır.*” diye bahsetmektedir.¹⁴

Çanakkale, Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye'si ve Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde “Kale-i Sultaniye” ismi ile anılmaktadır. Kale-i Sultaniye adını 15. yüzyılda boğazın iki yakasına Türkler tarafından yapılan kalelerin yapılmasından ve 16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman tarafından onarılmasının ardından almıştır. 17. yüzyıl ortasından 20. yüzyıl başlarına kadar önemli bir seramik merkezi olan Çanakkale'ye, 19. yüzyılın gezgin ve araştırmacısı Moltke, yazılarında bazen “Boğaz Hisar” da denildiğinden bahsetmiştir. Daha sonraları da “Kale-i Sultaniye” yerine çanak çömlek sanayinin gelişmesinden ve kalesinden dolayı “Çanakkale” ismi verildiği bilinmektedir.¹⁵

Çanakkale seramikleri 17. yüzyılın ikinci yarısında Akköylü ustaların Çanakkale'ye göç etmesiyle üretilmeye başladığı bilinmektedir.¹⁶ Edmund Chishull 17 yüzyılda, Richard Pococke 18 yüzyılda, Peter Edmunt Laurent, Albert Smith, William Cochran, Vital Cuinet 19 yüzyılda ve Hariot Georgina ve J.M. Cook 20 yüzyılda yaşamış olan gezginlerdir ve gerçekleştirdikleri Çanakkale gezilerindeki izlenimlerini, Çanakkale seramikleri ile ilgili bilgileri günümüze aktarmışlardır.¹⁷ 1699 yılında Çanakkale'yi ziyaret etmiş olan Edmund Chishull burası hakkında bir seyahatname yazmıştır.¹⁸ 1740'ta İngiliz seyyah Richard Pococke, Çanakkale'de gördüğü çanak-çömleğin Delft örneklerine benzerliğinden, bu devirde nüfusun ipek, yelken bezi ve çanak çömlek ticaretiyle geçimini sağladığını anlatmaktadır.¹⁹ 1744 yılında bölgeyi gezmiş olan Richard Chandler seramik üretiminin geniş çapta yapıldığı konusunda bilgi vermektedir.²⁰

14 A. O. Uysal, a.g.e, s.8

15 Filiz Sanay, “Türk Dönemi Çanakkale Seramiklerinin Dünü ve Bugünü”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989, s. 4.

16 Aşkıdıl Akarca, “Çanakkale’de Yeni Bir Çanak Çömlek Merkezi”, VIII. Türk Tarih Kongresi (11-15 Ekim 1976), Kongreye Sunulan Bildiriler I, Ankara, 1979, s.126-Mehmet Fatih Karagül, “Çanakkale ve Midilli Adası Arası Seramik Öyküsü”, Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı, Yıl:11, Bahar 2013, S. 14, s. 89.

17 Mehmet Fatih Karagül, “Çanakkale ve Midilli Adası Arası Seramik Öyküsü”, Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı, Yıl:11, Bahar 2013, S. 14, s. 89.

18 Deniz Ayda, “XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiklerinden, Ördek Başlı Testiler”, Vakitler Dergisi, S. XXIV, Ankara 1994, s.156.

19 Serap Işıktan, “Tarihi Çanakkale Seramiklerinin Yeniden Üretimine Yönelik Güncel-Teknolojik Denemeler”, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Erzurum, 2015, s:135.

20 Deniz Ayda, “XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiklerinden, Ördek Başlı Testiler”, Vakitler Dergisi, S. XXIV, Ankara 1994, s.156.

Amerikalı yazar Charles Dudley Warner 1876’da bölge izlenimlerinde: “Keyifli şekilde boyanmış, capcanlı renklerle bezenmiş, iki bin haneden oluşan kasaba, düz, kumluk alanda uzanıyor, çok canlı bir görünüşe sahip, Avrupa üretimi mallar için muazzam bir antrepo olan bu Anadolu kasabasının önemi konsolosluk bayrakları tarafından da teyit ediliyor. Güverteye çıktığım zaman kasabanın girişimci tüccarları gemimize çoktan çıkmış, çanak çömlekleriyle ortalığı doldurmuştu bile. Getirdikleri seramik ürünleri hem ucuz hem de çirkin olmaları nedeniyle hacılar arasında hazır müşteri buldu. Belki de bu ürünler için çirkin yerine fantastik dememiz gerekir. Bu seramiklerin örneklerini tüm Şark’ta görürsünüz; hatta Kahire’nin, Kudüs’ün ve Şam’ın çarşılarında size nadir eser olarak sunulabilirler. Söz konusu kap ister sürahi, bardak, vazo, kavanoz veya isterse sütlük olsun, biçimi ya gerçek olması mümkün olmayan bir hayvan, grifon veya ejderha ya da yeraltı dünyasından bir köpek şeklinde olabilir ya da akıtacağı kimi hayal ürünü canavarın başı ve boynu şeklinde olabilir. Eser en göz alıcı kırmızılar, yeşiller, sarılar ve siyahlarla boyanmış, bazen yıldızlandıktan sonra sırlanmış olabilir. Bütün halinde bakınca son derece biçimsiz olup ünlü İtalyan çinisi Maiolica’ları gözden düşürmeye yetecek derecede göz kamaştırıcıdır” der.²¹

G. 6. Kanguru Biçimli Biblo, 20.yüzyıl başı, Kaleiçi Müzesi, y: 23,5 cm, u: 22 cm (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=184&page=25 Erişim Tarihi: 13.05.2013).

Çanakkale seramiklerini diğer seramiklerden ayıran en önemli özellikler figüratif örneklerin varlığı, ilginç aplikasyonlar ile yapılmış farklı kapların bulunmasıdır. Bu örnekler arasında hayvan biçimli biblolara da rastlanmaktadır. Hayvan biçimli biblo-

21 Billur Tekkök Karaöz, “Çanakkale Seramikleri; 17. Yüzyıl Sonundan 21. Yüzyıla”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ**, yıl:16, S. 25, 2018, s. 25.

lar arasında aslan, at, deve, geyik, kanguru, kaplumbağa, köpek ve kuş biçimli formlara ulaşılmıştır.²² Bu biblolarda kullanılan aslan, at, deve, geyik, kaplumbağa, köpek, kuş biçimlerinin Türk kültürü ile doğrudan bağlantılı olmaları sebebiyle²³ Çanakkale seramiklerinde kullanılmış olmaları doğal karşılanmalıdır. Ancak “Kanguru” biçimli biblo örneklerine Türk sanatında bu zamana kadar yapılan araştırmalar sonucunda rastlanmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Çanakkale seramiklerinde görülen bir grup biblo örneği bu tezi çürütmüştür (G. 6-7-8-9-10-11-12).

G. 7. Kanguru Biçimli Biblo, 19.yüzyıl sonu, Kaleiçi Müzesi, y: 21,5 cm, u: 18 cm (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=216&page=29 Erişim Tarihi: 13.05.2013).

Daire şeklindeki bir taban üzerine oturtulan biblo stilize edilmiş bir kanguru biçimine benzemektedir. Gövdenin ön tarafında iki ayak görülür. Gövdenin arkasında uzun ve ucu kıvrık bir kuyruk yer alır. Kuyruğun üst kısmında ve ağızdan yuvarlak bir açıklık mevcuttur. Kangurunun kafası oval biçimlidir ve yanlarda iki uzun kulağı, kafasının üzerinde bir topuzu bulunmaktadır. Göğüs ortasında kabartma biçiminde yapılmış küçük bir rozet iliştilmiştir (G. 6-7-8-9-10-11-12). Bu tarzda yapılmış yedi adet kanguru biçimli bibloya rastlanmıştır. Bu bibloların genel özellikleri yukarıda bahsedilen şekildedir. Ancak dış süslemeleri yönünden birbirlerinden farklıdır. Kanguruların ebatları 19-23 cm boyunda, 18-19 cm eninde yapılmışlardır.

Kanguru formları, kırmızı hamurdan yapılmış üzeri beyaz astar ile kapatılmıştır. Yeşil, kahverengi, sarı, beyaz renkleri astarların kullanıldığı yüzey süslemelerinin üzerine sır atılarak parlaklık kazandırılmıştır. Bazı kanguruların üzerlerine akıtma

22 Azize Melek Önder, Ekrem Coşkun, “Osmanlı Dönemi Çanakkale Seramiklerinde Üretilen Hayvan Biçimli Biblolar”, **1. Uluslararası Sanat ve Tasarım Sempozyumu**, 16-18 Ekim 2018, Antalya, s. 305.

23 Yaşar Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, İstanbul 2000, s.133-154.

sır uygulanıştır (G. 9-10). Kimi kanguruların gövdelerinde, sırüstü kırmızı boya ile yapılmış bitkisel bezemeler ve koyu yeşil benekler bulunmaktadır (G. 11-12).kanguruların kaç derecelerde fırınladıkları konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak kırmızı hamur ile şekillendirildikleri için yaklaşık 900-1000 C de fırınladıkları söylenebilir. Sır üstü uygulanan kanguru biçimlerinde 800 C’de üçüncü bir fırınlama da yapılmış olmalıdır.

G. 8. Kanguru Biçimli Biblo, 19.yüzyıl sonu, Kaleiçi Müzesi, y: 20 cm, u: 19 cm (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=217&page=30 Erişim Tarihi:13.05.2013).

G. 9. Kanguru Biçimli Biblo, 19.yüzyıl sonu, Kaleiçi Müzesi, y: 20 cm, u: 18 cm (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=217&page=30 Erişim Tarihi: 13.05.2013).

G. 10. Kanguru Biçimli Biblo, 19.yüzyıl sonu, Kaleiçi Müzesi, y: 19,5 cm, u: 18 cm (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=217&page=30 Erişim Tarihi:13.05.2013).

G. 11. Kanguru Biçimli Biblo, 19.yüzyıl sonu, Kaleiçi Müzesi, y: 23 cm, u: 19 cm (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=217&page=30 Erişim Tarihi:13.05.2013).

G. 12. Kanguru Biçimli Biblo, 19.yüzyıl sonu, Kaleiçi Müzesi, y: 21 cm, u: 18 cm (http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=217&page=30 Erişim Tarihi:13.05.2013).

Sonuç

Kanguru biçimli bibloların yapılış amaçları kesin olarak bilinmemekle birlikte İngilizlerin Avusturalya'yı keşfinden sonra tanınmaya başlayan kangurudan yola çıkılarak yapıldığı görülmektedir. Avusturalya'nın keşfinden sonra kangurunun sanat eserinden günlük kullanım eşyalarına kadar birçok alanda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kanguru, İngiliz gezginler aracılığı ile tanınıp yayılmış, bu form bir şekilde Çanakkale seramiklerine esin kaynağı olmuştur.

Çanakkale'de üretilmiş olan kanguru biçimli bibloların neredeyse tamamının kullanım amaçlı ürünler olduğu, ağız ve gövdenin arkasında yuvarlak açıklıkların varlığı sebebiyle anlaşılmaktadır. Kanguru formlarının dış görünüşlerinin stilize heykel biçiminde yapılmış olması ve kanguruların taşınabilir küçüklükte olması sebebiyle "biblo" ismi kullanılmıştır. Kanguru biçimli bibloların Çanakkale yapımı olduğu, Çanakkale'de üretilen birçok seramik eserin, malzeme ve süsleme özelliklerinin aynı oluşlarından anlaşılmaktadır. Ancak Türk sanatının geçmişine bakıldığında "Kanguru" formunun bu zaman dilimine kadar görülmediği bilinmektedir. İngilizlerin Osmanlı devleti ile olan yakın münasebetleri ve İngilizlerin Avusturalya ile olan yakın münasebetleri neticesinde, İngilizlerin Osmanlı ve Avusturalya kültürlerini birbirlerine aktardığı, kanguru formunun Türk sanatında neredeyse 19. yüzyılda görülmeye başladığından anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yapılmış olan kanguru formlarının bu zamana kadar tespit edilen sayısının azlığı (yedi), bu formların bir etkilenme sonucunda yapılmış olabileceğinin göstermektedir.

1881 yılında Abdul Cigarettes tarafından yayınlanan dünya serisi hayvanların (T180) bulunduğu kartların içerisinde ilk defa “Large Gray Kangaroo” olarak isimlendirilen kartın varlığı artık kanguru ismi ile anılan hayvanın dünyaya tanıtıma başlamasına bir örnek teşkil ettiği belirtilmiştir (G 3). Sigara kartları gerçekten de imgelerin dolaşımında büyük rol oynamıştır ve sanat tarihi araştırmalarında incelenmesi gereken bir grubu oluşturur. Ayrıca sigara firmasının –belki de Abdülhamid’e atfen- “Abdul” gibi bir isim seçmiş olması ürettiği sigaraları Türkiye’ye de göndermiş olabileceğinin bir göstergesi olabilir. Diğer yandan Çanakkale savaşında görev alan Anzak askerleri arasında “Abdul” kelimesi Türk askerleri aşağılamak için kullanılan bir kelimedir (Umunç, 2016: 176).²⁴ Kanguru imgesinin Anzak askerleri yoluyla Çanakkale’ye gelmiş olabileceği, sigara kartlarında yer alan kanguru resmiyle daha da güçlenmiştir. Cepheye düşman askerleri arasında, ateşkes anlarında yiyecek, içecek ve sigara alışverişi yapıldığını da birçok anı ve mektup ile kanıtlanmaktadır. Böyle bir sigara paketi Çanakkaleli bir çömlek ustasının eline geçmiş olabilir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Kaynakça/References

- AKARCA, Aşkıl, “Çanakkale’de Yeni Bir Çanak Çömlek Merkezi”, **VIII. Türk Tarih Kongresi (11-15 Ekim 1976), Kongreye Sunulan Bildiriler I**, Ankara 1979.
- AYDA, Deniz, “XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiklerinden, Ördek Başlı Testiler”, **Vakıflar Dergisi**, S. XXIV, Ankara, 1994, s.159-164.
- ÇORUHLU, Yaşar, **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, İstanbul 2000.
- İŞIKHAN, Serap, “Tarihi Çanakkale Seramiklerinin Yeniden Üretimine Yönelik Güncel-Teknolojik Denemeler”, **Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, Erzurum 2015, s.133-169
- KARAGÜL, Mehmet Fatih, “Çanakkale ve Midilli Adası Arası Seramik Öyküsü”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, Yıl:11, Bahar 2013, S. 14, s. 85-105.
- KARAÖZ, Billur Tekkök, “Çanakkale Seramikleri; 17. Yüzyıl Sonundan 21. Yüzyıla”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, yıl:16, S. 25, 2018, s. 19-35.
- Önder, Azize Melek, COŞKUN, Ekrem, “Osmanlı Dönemi Çanakkale Seramiklerinde Üretilen Hayvan Biçimli Biblolar”, **1. Uluslararası Sanat ve Tasarım Sempozyumu**, 16-18 Ekim 2018, Antalya, s. 304-313.
- PAKER, Mükerrerem, “Anadolu Beylikleri Devri Keramik Sanatı”, **Sanat Tarihi Yıllığı**, I, 1965, s. 155-183
- SANAY, Filiz, “Türk Dönemi Çanakkale Seramiklerinin Dünü ve Bugünü”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.
- UMUNÇ, Himmet, “Anzaklar ve Çanakkale: Anzak Günlüklerindeki Gerçekler, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S. 33, Haziran, 2016, s. 169-181.

²⁴ Himmet, Umunç, “Anzaklar ve Çanakkale: Anzak Günlüklerindeki Gerçekler, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S. 33, Haziran, 2016, s. 176.

UYSAL, Ali Osman, “Ezine-Akköy’de Tarihi Anıtlar ve Seramikçilik”, **Ezine Değerler Sempozyumu**, Çanakkale Onsekiz Mart Yayınları, No:86, 29-30 Ağustos 2008, Çanakkale, s.1-26.

UYSAL, Ali Osman, **Çanakkale Değerleri Envanteri**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, No:94, Çanakkale 2009.

İnternet Kaynakça

<https://www.nla.gov.au/sites/default/files/jamescook.pdf> Erişim tarihi:10.05.2019

Word Histories and Mysteries” https://kupdf.net/download/0618454500-word-histories-b_5af6d49ae2b6f59d28727ac2_pdf Erişim Tarihi:10.05.2019

http://www.nationalgeographic.com.tr/makale/subat_2019/kanguru-tartismasi/3990 Erişim Tarihi: 24.04.2019

<https://www.abc.net.au/news/2013-11-07/uk-national-gallery-australia-stubbs-cook-oil-paintings-dingo/5075580> Erişim Tarihi: 24.04.2019

<https://tr.pinterest.com/pin/519391769507019837/> Erişim Tarihi: 10.05.2019

https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?assetId=899114001&objectId=3313884&partId=1 Erişim Tarihi: 01.12.2018.

https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?assetId=899114001&objectId=3313884&partId=1 Erişim Tarihi: 01.12.2018.

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/631324?searchField=All&sortBy=relevance&ft=kangaroo&offset=0&rpp=40&pos=6> Erişim Tarihi: 02.12.2018.

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/631324?searchField=All&sortBy=relevance&ft=kangaroo&offset=0&rpp=40&pos=6> Erişim Tarihi: 02.12.2018.

<http://collections.vam.ac.uk/item/O17882/queen-victorias-golden-jubilee-wallpaper-f-scott-son> Erişim Tarihi:01.11.2018.

<http://collections.vam.ac.uk/item/O1324263/photograph-pilz-otto/> Erişim Tarihi: 01.11.2018.

http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=184&page=25 Erişim Tarihi: 13.05.2013.

http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=216&page=29 Erişim Tarihi: 13.05.2013

http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=217&page=30 Erişim Tarihi: 13.05.2013